

Apostolische Successie - 4 januari 2014

Inleiding.

Enkele dagen voor Kerst zag ik op de televisie een gesprek met de filosoof Coen Simon. Het was hem opgevallen dat met de toename van festiviteiten, zoals parades en optochten, rondom Kerstmis de inhoud van het feest zelf steeds verder op de achtergrond was geraakt. Bovendien merkte hij op dat in de ogen van de mensen dergelijke feestelijkheden pas echt geslaagd waren als deze zo min mogelijk met de realiteit van alle dag van doen hebben. De illusie moet volkomen zijn. Elke aantasting van de illusie verstoort het feest.

En alsof dat nog niet genoeg is las ik even later dat de huidige voorzitter van het Humanistisch Verbond, Boris van der Ham, de feestelijkheden rondom Kerst nog steeds te religieus van aard vindt. Hij pleitte voor het invoeren van meer heidendom gedurende deze dagen. Een merkwaardige opvatting voor een humanistische voorman van een beweging, die zo graag verwijst naar Erasmus en Coornhert als bron van inspiratie.

Vanavond zingen en lezen wij in de viering het Kerstoratorium "Nieuw Begin" van Huub Oosterhuis en Tom Lowenthal. Dit oratorium wil niet Kerst als het in stand houden van een illusie zien. Wij hopen daarentegen dat voor ons de viering pas geslaagd is als het juist wel aan de realiteit van ons leven raakt. Op het eerste gezicht lijkt dat het onderwerp Apostolische Successie daar ver van af staat, maar wie te maken heeft met de uitoefening van macht en gezag door bisschoppen en andere kerkelijke voorlieden weet wel beter. Voor mij geldt dat de opdracht tot het doorgeven van het Evangelie de echte successie zou moeten zijn.

Overdenking

In de overweging zal ik niet spreken over wat zo net gelezen is maar ga ik door met de lezing van het Evangelie naar Lucas in de vertaling van Alex van Heusden, Lucas 2: 22-32.

En zie (25) er was een mens in Jeruzalem met de naam Simeon,

En deze mens was rechtvaardig en toegewijd,

Hij verwachtte de vertroosting van Israel en heilige geest was met hem

Hij had door de heilige geest de voorzeggung ontvangen

Dat hij de dood niet zou zien

Eer hij zou hebben gezien

De messias van JHWH

Door de geest gedreven was hij naar het heilige gekomen

Toen de ouders de kleine jongen daar brachten, Jezus,

Om met hem te doen naar de gewoonte van de Thora,

Ontving hij hem in zijn armen en zegende God en sprak:

Nu zult gij, heer en meester, uw dienstknecht vrij laten gaan

Volgens uw groot woord, in vrede.

Want mijn ogen hebben uw bevrijding gezien

Die gij bereid hebt voor het aangezicht van alle volkeren:

Licht dat aan vreemde volkeren wordt geopenbaard

En dat uw volk Israel doet stralen.

Het tafereel, waarvan Lucas vertelt is vele malen geschilderd en afgebeeld in kinderbijbels en andere religieuze literatuur. Het is een bekend tafereel met Maria en Josef en twee oudere mensen die zich over het kind Jezus buigen. Van deze twee oudere mensen weten wij dat Hanna oud was. Het Evangelie vermeldt hoelang zij al weduwe leefde. Maar van Simeon wordt over zijn leeftijd niets gezegd noch over zijn achtergrond. Toch wordt niemand in het Evangelie zonder reden met name genoemd. Er moet dus meer over hem bekend zijn. Wie was deze Simeon?

Een opvatting die ik tegen kwam was dat hij de zoon was van de bekende rabbijn Hillel. Maar de zoon lag vanwege zijn afwijkende mening over de Messias niet erg goed in de kringen van de schriftgeleerden. Alex van Heusden en hij niet alleen verwijzen naar de Simeon, de vrijheidsstrijder, die genoemd wordt in de boeken van de Maccabeeën. Dat zijn de geschriften die vertellen over de vrijheidsstrijd van Israel tegen de Hellenistische vorsten, die hun cultuur en godsdienst willen opdringen aan een volk dat daar niet van gediend is. De tempel wordt ontheiligd en tegenstand bloedig de kop ingedrukt. Als dan gesproken wordt over deze Simeon dat hij rechtvaardig is en toegewijd en dat hij de vertroosting verwacht van Israel dan is dat geen omschrijving van een vage spirituele gedachte maar betekent dat concreet de bevrijding van Israel zowel politiek als godsdienstig en cultureel. Het is deze Simeon die Jezus in zijn armen neemt, hem zegent en zegt:

Nu zult gij heer en meester uw dienstknecht vrij laten gaan, volgens uw groot woord. Want mijn ogen hebben uw bevrijding gezien, die gij bereid hebt voor het aangezicht van alle volkeren:

Licht dat aan vreemde volkeren wordt geopenbaard en dat uw volk doet stralen.

Veel vertalingen geven hier de voorkeur aan het woord verlossing en vooral aan het woord heil. Op deze wijze wordt het een algemeen begrip en verliest het aan de concreetheid van het moment.

Wat hier in feite gebeurt is dat volgens de voorschriften van de Thora (Leviticus 12) de ouders Josef en Maria Jezus naar de tempel brengen om hem aan God aan te bieden. De eerst geborene van het mannelijk geslacht behoort God toe. Om hem vrij te kopen wordt dan als zoenoffer een lam of indien de ouders minder draagkrachtig zijn, een koppel tortelduiven gebracht. Het betreft dus de vrijkoping van het kind Jezus. De zegenbede wordt over Jezus uitgesproken, niet over Simeon. Wat we lezen is dat dan Simeon als priester het kind in zijn armen neemt, het offer aanvaardt en de zegen uitspreekt. Hij voltrekt het ritueel. Simeon, die de bevrijding van Israel verwacht, zegent de bevrijder Jezus van Nazareth. Dit alles wordt verteld met als achtergrond de tempel. Een tempel die ten tijde van het ontstaan van het Evangelie van Lucas er niet meer was. Ik begrijp dat dit wat ingewikkeld overkomt, maar soms zijn de dingen niet eenvoudiger. Lucas schrijft dit Evangelie als een troostboek voor hen die treuren over het verlies van Jeruzalem en vooral het verlies van de tempel in het jaar 70 door de

Romeinse troepen onder leiding van Titus. Wij kunnen ons bijna niet meer voorstellen wat de vernietiging van de tempel voor het Joodse volk betekent heeft in die dagen. Het is alsof het hart uit het leven van de mensen wordt weggerukt. Niets minder. Tegen deze achtergrond van vernietiging en ontredde schrijft Lucas het Evangelie waarbij hij begint en eindigt met de tempel om zo aan te geven dat, ondanks alles wat er gebeurd is, God zijn volk niet verlaten zal. Tegen deze achtergrond lezen wij hoe Simeon, de vrijheidsstrijder, in Jezus de bevrijdde en bevrijder zegent en zo de boodschap van bevrijding doorgeeft. Dit niet enkel voor Israel maar ook als licht voor vreemde volkeren en daar vallen ook wij onder.

Successie

Ik maak nu een forse stap in de geschiedenis naar de tijd van de apostelen, die na het heengaan van Jezus het Evangelie verkondigd hebben in Syrië, Klein Azië en elders in het Romeinse rijk. Het zijn de apostelen, die rondgingen en overal waar het Woord aansloeg gemeenschappen stichtten. Van een duidelijke structuur of kerkinrichting is geen sprake. Termen als diakenen, presbyters, ouderlingen, bisschoppen of toezieners worden losjes door elkaar heen gebruikt zonder dat duidelijk is wie wat doet en wie waar voor verantwoordelijk is. Wij lezen in een van de oudste geschriften dat als een ouderling of een bisschop stierf andere mannen hun dienst moesten overnemen zonder dat er sprake is van een bepaald ritueel. Ook lezen wij dat mensen met toestemming van de hele ekklesia worden aangesteld. Dus een keuze van onderop en niet van bovenaf. Wij lezen dat het hoogste aanzien de apostelen hebben en dat de bisschoppen en presbyters vooral belast zijn met de organisatie en toezicht zonder dat er sprake is van sacramentele bevoegdheden. Dat zijn latere ontwikkelingen. Met andere woorden: wie terug wil kijken in de geschiedenis en zo op zoek is naar een zuiver kerkmodel tast in het duister. Er is een veelvoud van vormen aanwezig en niet een enkel model. Zo'n model is een constructie achteraf die een bestaande kerkstructuur moet rechtvaardigen. Dit geldt zowel voor de katholieke als voor de protestantse traditie. Opmerkelijk is wel hoe snel er toch een kerkelijk structuur ontstaat in de loop van de tweede eeuw waarin met het verdwijnen van de apostelen de positie van de bisschop steeds sterker wordt. Zelfs in die mate dat in de loop van de tijd niet de gelovige gemeenschap het kerkzijn bepaalt maar de bisschop, of zoals het dan heet: "Waar de bisschop is, daar is de kerk". Velen van u weten wat dat in de praktijk betekent. Dan zijn we veraf van de omschrijving van de kerk als "Het Volk Gods".

In dit verband wil ik iets voorleggen aan u wat mij de laatste dagen heeft beziggehouden. Paus Franciscus is door velen in en buiten de kerk met veel enthousiasme ontvangen op grond van wat hij zegt en doet. Maar hij is en blijft de bisschop van Rome en het hoofd van de kerk met alle gezag dat daarbij hoort. Ik volg de laatste tijd in de Poolse pers de ontwikkelingen rondom pastoor Lemanski. De naam zal u niets zeggen. Hij is een dorpspastoor zoals er zo velen zijn in Polen, goed katholiek, draagt een soutane en geliefd in de parochie. Wat hem onderscheidt is dat hij een grote belangstelling heeft voor het jodendom en zich met name inzet voor het levend houden van de Joodse geschiedenis van zijn eigen omgeving. Die geschiedenis houdt ook in wat er in het getto in zijn parochie Otwock is gebeurd. Hij doet dit met hart en ziel; een passie die niet erg gewaardeerd wordt door zijn bisschop Hoser. Na enkele overplaatsingen en vermaningen van de bisschop is pastoor Lemanski geschorst door de bisschop. Tot zover niets bijzonders. Dit gebeurt vaker. Maar nu heeft pastoor Lemanski een beroep gedaan op paus Franciscus. Deze paus Franciscus heeft deze schorsing bevestigd. Pastoor Lemanski blijft geschorst. Dat verontrust mij. Want wat betekent dit

voor de toekomst van dit pausschap. Blijft het zo dat de bisschop bepaalt wat de kerk is? En wat betekent dit voor de verhouding met het Jodendom ?

Dan kom ik terug op de lofzang van Simeon en kijk ik zijdelings naar pastoor Lemanski en naar al diegenen die in een soortgelijke positie zitten en zeg ik

Nu meester, doe uw dienstknecht gaan in vrede

Want zijn ogen hebben gezien dat het goed zal komen met deze wereld.

Johan Beks